

Una tarda a Corona

per Josep Mari

Damunt els cingles més bells de la costa eivissenca, el pla de Corona es constitueix en un dels més rutilants i atractius de l'illa. Preservat de la tramuntana pel puig d'En Joan Andreu i els seus estreps en declivi, se'ns ofereix desentès i fins oblidat de la mar i del trànsit una mica distant que s'hi esdevé. Només alguns punts de difícil accés —la cala d'En Sardina, ses Balandres...— són testimonis excepcionals d'una certa i minvada activitat marinera, i el breu arxipèlag de ses Margalides, amb el seu pont natural a flor d'aigua, és, potser, la constatació que més enllà d'aquesta costa espadada encara no s'acaba el món... La visió de la mar i dels plans verticals que la limiten pot produir una sòrdida convulsió en un àmbit de policromies matisades. Molt prop de s'Esboldragat d'En Jordi i de sa Penya Esbarrada, enmig d'un bosc suau i acollidor, els arqueòlegs tenien constància, temps ha, d'uns afileraments de pedres mig enterrades que podien convertir-se en una troballa important per a la nostra història remota. Com a precaució ben comprensible, els arqueòlegs no n'havien parlat gaire, esperant el moment oportú de les excavacions. Aquestes tengueren lloc a primers de març del 81, en una primera fase que ha permès descobrir un rest de paral·lelograms de dimensions regulars,

fonament d'alguna antiga construcció tal vegada defensiva o de guaita. Entre la terra garbellada aparegueren trossos de ceràmica cartaginesa i sobretot àrab. A hores d'ara, aquest jaciment arqueològic no ha estat totalment explorat, perquè els recursos materials, ja que no l'abnegació dels estudiosos, s'han exhaurit.

El camí que, sortint de Santa Agnès de Corona cap a ponent, circumda tot el pla, fa un colze a quaranta passes d'aquelles restes i es torna una mica tortuós, s'enfila sobtadament i ens mostra, per damunt les velles i grises oliveres, una estesa de camps molt ben conreats, amb força de vinya —el prestigiós vi de Corona, que segons la dita és *Bonet i Costa*— i algun dau de terra llaurada, d'un vermell vibrant. Si és a la tarda, tot s'hi concreta amb el detall que produeixen les ombres. La llum és més amesurada, sense reverberacions fatigoses. Cada element del paisatge recobra el seu just protagonisme dins una unitat harmoniosa, discretament daurada. Els ametllers ja han perdut la flor, però ara i adés descobrim noves flors a les voreres i marjades i als arbres de fruita sucosa. El cel, per damunt la corona de puigs que deuen dar nom al pla, és blau i nítid, convencional però molt adient. La carretera que baixa des de ses

Marrades té una rigidesa discreta quan travessa el pla i deixa, a banda i banda, els vells camins, una botiga, l'escola i alguna casa blanca.

L'arribada al poblet de Santa Agnès no deixa de causar una certa admiració, per més vegades que s'hi vagi. La carretera s'enfila lleugerament i, al capdamunt, la botiga-bar de Can Cosmí, amb la seua porxada colonial presidint frontalment la placeta, adquireix, d'entrada, un predicament considerable. Can Cosmí té una terrassa agradable, fresca i assolellada, amb taules i cadires pageses enllustrades pels anys i unes poques plantes a redós de l'ampit. Les columnes del pòrtic són rodones sobre pedestals quadrats, amb uns capitells airosos que sustenten els arcs carpanells. Cinc arcades estilitzades, lleugeres. D'aquí estant se us pot mesclar l'olor tremenda del tabac pota i aquesta altra olor dolça i evocadora de les botigues tradicionals. És un lloc per seure-hi sense presses, contemplant la ritual caiguda del sol pel camí de ses Rotes o la gent que travessa indiferent i els automòbils que contorben moderadament el silenci del poble. Aquesta terrasseta, un poc enlairada, projecta la més bella perspectiva de l'església parroquial de Santa Agnès, que, contemplada des d'aquí, ja assumeix la seua justa preponderància. La lluminositat de la tarda primaveral hi cau de pla. L'església és tota blanca. S'hi contraposen teulades amb doble aiguavés. Té una curiosa ambigüitat en les façanes de ponent i de migjorn, de manera que no en sabríem determinar la principal. La de migjorn presenta un porxo amb dues arcades, la casa parroquial —un afegit sense gaire eixiu— i, en un segon pla, l'espadanya. Tota ella queda a esquerramà de la plaça, visible només a certa distància des de la carretera, entre arbres i cases. Ens recorda bastant la façana principal de l'església del Pilar de la Mola, si prescindim del cos de la rectoria. Totes dues foren començades a darrers del XVIII. La façana de ponent té un joc de línies molt coherent i dinàmic, amb dos forats rodons —la porta practicada sobre l'eix de la nau, d'ús més comú, i, damunt, una finestra— lleugerament desplaçats cap a l'esquerra. Tot aquest llenç és net i lluminós. Reclama l'atenció un poc sorpresa del visitant.

La planta de l'església és quadrada, amb un carreró a la cara de llevant que la separa d'altres construccions molt més senzilles. Davant la rectoria hi ha un tanconet abandonat, i més enllà el fossar, sense xiprers, de murs alts i pulcres. El via crucis, per contra, s'esllavissa des del seu inici. Els temps actuals ja no són, sembla, per atendre aquestes delicadeses del passat i d'una antiga fe. A tramuntana, l'església de Santa Agnès obre el camí de Sant Mateu d'Aubarca, i, més endavant, la botiga-bar de Can Partit, de color terra i remats blancs, posa una bella nota de color sobre els volums de calç més immediats. Al sol post, silenciosos i desapa-

sionats, una colla d'hòmens del poble juguen al monté. Això, ben administrat i amb maneres tan civilitzades, no us pot escandalitzar.

El camí de Sant Mateu es bifurca prop del poble: a la dreta, cap al coll d'es Pouàs; a l'esquerra, cap al pou de Son Gelabert. Aquesta direcció és la més atractiva, enlairada i bucòlica, per bé que aviat gira l'esquena al pla de Corona, sempre recomanable als ulls. A uns dos quilòmetres, cercuit de piteres i canyers, hom descobreix el pou, amb una vella corriola de fusta i una gran pica circular. El pou de Son Gelabert rep el nom de la vènda on es troba. És, com tantes altres, un pou comunal. Avui dia és general sentir parlar del pou i de la vènda de Sant Gelabert. Aquest fenomen és comprensible atesa l'escassa vigència a Eivissa de la combinació *son* —*ço* + *en*—, equivalent a *can*, però els documents antics deixen ben clar que el terme *Son Gelabert* no fou un cas aïllat en la nostra toponímia. Seria aconsellable, potser, recuperar l'ús de *son*, si més no en aquest cas, com a testimoni d'un passat lingüístic. I també ho seria, sens dubte, reflexionar entorn d'altres paraules que escoltareu per Corona: *vespre* —eufònica i concisa, el trànsit cap a la nit— o *guatla* —anterior a *guatlla*—, d'una correcció indiscutible, que bé podria alternar-se, si no la substituïa, amb la forma incrementada *guàtlera*, general a les Pitiüses.

JOSEP MARI
Març de 1981

PORTES OBERTES

UN CONCURS DE LA REVISTA EIVISSA

A fi de donar sortida als treballs de creació literària, periodístics i d'investigació en llengua catalana, la revista «EIVISSA» convoca un concurs permanent que es regirà per les bases següents:

- 1— *Hi podran participar els jòvens nascuts o residents a les Pitiüses, compresos entre els 14 i els 21 anys d'edat.*
- 2— *La temàtica del concurs és lliure, per bé que es valorara especialment la seua vinculació amb la realitat d'aquestes illes en els treballs periodístics i d'investigació.*
- 3— *L'extensió dels treballs serà de 3 a 6 folis, mecanografiats per una sola cara i a doble espai. Els concursants podran aportar el material gràfic que considerin oportú.*
- 4— *S'atorgarà un 1er premi de 5.000 pessetes i un 2° premi de 3.000 pessetes, que seran indivisibles.*
- 5— *Els treballs premiats seran publicats en el pròxim número de la revista «EIVISSA».*
- 6— *L'admissió d'originals queda oberta fins al 31 d'octubre de 1.982. S'enviaran per triplicat, fent constar nom, data de naixement i domicili de l'autor, a la revista «EIVISSA», Carrer de Pere Francés, 12, 1° 2°, Apartat de Correus 578 —Eivissa.*
- 7— *El Jurat estarà format pel Consell de Redacció de la revista «EIVISSA». Podrà declarar deserts els premis, resoldrà els casos no previstos per les bases presents i es reserva el dret de publicació dels originals no premiats que consideri interessants.*
- 8— *El veredict del Jurat serà notificat oportunament als autors participants.*